

## No Svētajiem rakstiem līdz kriminālliteratūrai: grāmatas, kas glabājās Liepājas pilsētas bibliotēkā.

Laura Kreigere-Liepiņa, LU Bibliotēkas eksperte.



*Martina Lutera portrets Leipcijas mākslinieka Johana Georga Mentcela (1677-1743) veidotajā vara gravīrā. Reto izdevumu un rokrakstu krājums, LUB.*

20. gadsimta 30-jos gados Latvijas Universitāte saņēma kultūrvēsturiski nozīmīgu dāvinājumu no Liepājas pilsētas bibliotēkas – vērtīgas un noderīgas grāmatas, kas papildināja Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātes, Tautsaimniecības un tiesību zinātņu bibliotēkas un Centrālās Bibliotēkas grāmatu krātuves. Bibliotēkas struktūrai mainoties, lielākā daļa Liepājas pilsētas bibliotēkas grāmatu šobrīd nonākusi LU bibliotēkas kopējā grāmatu krātuvē, pārsvarā izkļiedētā veidā. Grāmatas, kas mērojušas garo ceļu no Liepājas uz Rīgu, šķiet, gaidīja līdz pat šodienai, kad Latvijas Universitātes Bibliotēkā ir uzsākts apzināt un izpētīt šo vērtīgo grāmatu krājuma daļu, kas atklāj jaunu un pārsteidzošu informāciju gan par Liepājas personībām, gan grāmatām. Tematiski tās ir grāmatas par vēsturi, ģeogrāfiju un jurisprudenci, daiļliteratūra, kristīgā literatūra un senā periodika; lielākoties izdotas dažādās Vācijas pilsētās, vācu, franču un latīņu valodā. Daudzas no tām Liepājas pilsētas bibliotēkai ziedojuši Liepājas turīgie tirgotāji un juristi no savām dārgi pirktajām kolekcijām.

Šodien lasītājiem piedāvājam ielūkoties pāris vizuāli krāšņu grāmatu, kā arī citādā ziņā interesantu izdevumu lappusēs. Kāda literatūra tika lasīta Liepājas pilsētas bibliotēkā pirms divsimt gadiem? Kādus noslēpumus atklāj skaisti iesietie un arī vizuāli nepamanāmie, bet bibliogrāfiski vērtīgie eksemplāri?

\*\*\*

Liepājas pilsētas bibliotēkas dibinātājs, latviešu draudzes mācītājs Johans Andreass Grunts (1732–1802) rūpējās par bibliotēkas literatūru, iekļaujot tajā arī grāmatas par teoloģiju, kas, iespējams, izlases veidā tika pārvietotas no Svētās Annas baznīcas uz bibliotēkas plauktiem. Reliģiska satura literatūra bibliotēkā ienāca arī no vācu draudzes baznīcas. Par to liecina kāda grāmata, kurā nejauši atstājis vēstījumu Liepājas Svētās Trīsvienības baznīcas vācu draudzes mācītājs Ādolfs Frīdrihs Jākobs Preiss (1762–1832), kurš stājās tēva Jakoba Preisa (1729–1791) amatā pēc viņa nāves. Tas ir fragmentāri saglabājies vācu draudzes baznīcas grāmatu saraksts, ko savulaik sastādījis mācītājs Ā. F. J. Preiss – mūslaiku pētniekiem atradums, paverot iespējas ielūkoties draudzes bibliotēkā. Sarakstā ir iekļauts arī viņa laikabiedra Gotharda Frīdriha Stendera (1714–1796) latviešu valodas leksikons (*Lettisches Lexikon*). Šīs grāmatas varētu būt rindojusās baznīcas bibliotēkas plauktos, pirms tika ziedotas pilsētas bibliotēkai. Ar roku rakstītā lapa atrasta Bībeles konkordancē – Bībeles tekstu un vārdu skaidrojošajā vārdnīcā. Grāmatas iekšlapā Preiss ierakstījis, ka šī vārdnīca ar 68. numuru iekļauta baznīcas Bībeļu krājuma sarakstā (*Dies gehört zur Bibelsammlung der Kirchenbibliothek*). Pārsteidzoši, ka grāmatas lapās bija aizmirsts ne tikai šis saraksts, bet arī filigrāni izgrieztas stilizētas ilustrācijas, domājams, ka no kāda 18. gadsimta seniespieduma.



E II, M. 35,

M. G. J. Wichmanns

zuletzt Ober-Pfarrer und Superintendenten zu Grimma

b i b l i s c h e

# H a n d - C o n c o r d a n z

u n d

## W ö r t e r b u c h

zur Beförderung

e i n e s

schriftmäßigen und nützlichen Vortrags

beym

R e l i g i o n s - U n t e r r i c h t e

u n d

zur Erleichterung des zweckmäßigen Bibellesens.



Zweyte durchaus verbesserte, vermehrte und ganz umgearbeitete Ausgabe

nebst

einem sehr vollständigen biblischen Spruchregister.



L e i p z i g

Inv 39715

bey Friedrich Gotthold Jacobäer

1796.





Ad. Fund. 9. Einigkeit, welche  
 nicht unvornehmlich die  
 nach 9. Bibliothek der  
 Kirchliche, zu  
 1. Num. 68. Wichmann sub  
 Gault Concordanz  
 2. N. 65. Moldeharver  
 3. N. 60. Ein  
 4. N. 61. Bahret  
 5. Ein N. 1. Stender  
 6. Tiling, Portzag  
 7. Wolffe  
 8. J. Wette  
 9. Wavajick  
 10. Ein  
 11. Luther

12. Ein  
 13. J. Starke  
 14. v. Bienenstam  
 Ein  
 Ein

Liepājas vācu draudzes mācītāja Ādolda Frīdriha Jākoba Preisa grāmatu saraksts. Filigrāni izgrieztā stilizētā ilustrācija, kas atrasta Grimmas Superintendenta Joahima, Gotfrīda Vihmaņa (1736-1790) sastādītajā Bībeles konkordancē. Reto izdevumu un rokrakstu krājums, LUB.

Liepājas pilsētas bibliotēkā glabājās ne mazums baznīcu bibliotēku grāmatu, kas kalpoja kā kristīgās literatūras vēstneši latviešu un vācu draudzēs. Kāda daļa vēlāk nonāca Latvijas Universitātē, kur tām tika ierādīta goda vieta reto izdevumu krājumā. Lieliski saglabājušies 22 sējumi folianta izmērā, kas iesieti baltā pergamentā ar zeltā iespiestu īpašuma uzrakstu uz grāmatu muguriņām: *Ex Bibliotheca Libauiensi Deo dicatum. Liebau Kirch. Bibl. A. 1738* (No Liepājas baznīcas bibliotēkas, veltīts Dievam, 1738. gadā). Skaistās grāmatas ietver no 1729.-1734. gadam Leipciģā izdoto vācu reformatora Martina Lutera darbu izlasi, kuru titullapās teksts iespiests ar sarkanu un melnu tinti, redzama gravūra ar Martina Lutera portretu. Šos sējumus ar kuģiem atveda no Vācijas un grezni iesēja Liepājas Svētās Annas bibliotēkas vajadzībām.



Greznā titullapa Martina Lutera rakstiem. Balts pergamenta iesējums ar Liepājas baznīcas bibliotēkas īpašuma zīmēm uz grāmatu muguriņām: Ex Bibliotheca Libauiensis Deo dicatum. Liebau Kirch. Bibl. A. 1738. Reto izdevumu un rokrakstu krājums, LUB.

Par Liepājas pilsētas bibliotēkas krājuma daudzpusīgumu liecina arī jaunākās, Eiropā labi zināmās literatūras iekļaušana krājumā. Par tādu var uzskatīt 36 daļās sarakstīto, aizraujošu kriminālstāstiņu krājumu "Jaunā Pitavala" (Der neue Pitaval, 1842-1865) ko apkopojis vācu jurists un izdevējs Jūlijs Hitcigs (1780-1849). Latvijas Universitāte ir saņēmusi 28 šī pirmizdevuma sējumus, kuros nav privātkolekcionāru un iepriekšējo īpašnieku ielīmju vai vārdu, izņemot Liepājas pilsētas bibliotēkas zīmogu un ielīmi, kas liecina par to, ka izdevums varētu būt



iepirkts sabiedrības interesēm, paredzēts tieši bibliotēkas lasītājiem. Pitavala nosaukumu stāsti ieguvuši no franču advokāta Pitavala (François Gayot de Pitaval, 1673–1743), kura krimināltiesu praksē novērotie un pierakstītie “interesantie” kriminālstāstiņi tika izdoti jau 18. gadsimtā un likuši pamatus Pitavalas literatūrzanram. Hitciga izdevumā var uzzināt par veciem un jauniem kriminālnoziedzumiem, kas pastrādāti Eiropā un Jaunajā pasaulē. Šajos stāstos vērsta uzmanība uz kriminālnoziedznieka psiholoģisko portretu, viņa sociālajiem un vēsturiskajiem apstākļiem; stāstīts par ievērojamu politisko un vēsturisko personu kriminālpārkāpumiem, šausminošiem gadījumiem un afēristu noziegumiem. Arī bēdīgi slavenais mistiķis un krāpnieks Kaliostro, kas izvērta savu noslēpumaino un ienesīgo darbību Kurzemes un Zemgales hercogistē, un, kuru atmaskoja ievērojamā Elīza von der Reke, ir iekļuvis šajā kriminālstāstiņu krājumā. Lūk, kāda literatūra glabājās Liepājas pilsētas lasāmbibliotēkas plauktos!



“Jaunā Pitavala” – Krimināldirektora J. E. Hitciga izdotie visu zemju interesantie kriminālstāstiņi no veciem un jauniem laikiem, 1. daļa. Reto izdevumu un rokrakstu krājums, LUB.

Ieraugot grāmatā tās agrākā īpašnieka ierakstu vai zīmogu, iepazīstam daudzas Liepājas personības, kuras savulaik devušas ieguldījumu pilsētas bibliotēkas attīstībā. Pilnvērtīga grāmatas izpēte līdz ar to skar ne tikai tās saturu un vizuālās īpatnības, bet arī informācijas meklēšanu par saistīto personu biogrāfijām, nodarbošanos vai literāro gaumi. Latvijas Universitātes Bibliotēkā vēl daudzi eksemplāri ar Liepājas pilsētas bibliotēkas zīmogu gaida brīdi, kurā tapt pamanītiem!\*

\*Šī raksta oriģināls publicēts 2024.gada 17.februārī mājas lapā: <https://irliepaja.lv/>